

Uwaga: niedawno wprowadzono na tej stronie zmiany w oryginalnej wersji językowej [hu](#). Strona w wybranej przez Ciebie wersji językowej jest obecnie tłumaczona przez nasze służby tłumaczeniowe.

węgierski

Swipe to change

Ustawodawstwo krajowe

Węgry

Na niniejszej stronie przedstawione są informacje o systemie prawnym na Węgrzech.

Oficjalne tłumaczenie przeglądanej wersji językowej nie istnieje.

Tutaj znajdą Państwo tłumaczenie maszynowe tego tekstu. Ma ono charakter wyłącznie orientacyjny. Autorzy tej strony nie ponoszą odpowiedzialności za jakość tłumaczenia maszynowego.

-----polski-----bułgarskihiszpańskiczeskiduńskiniemieckiestońskigreckiangielskifrancuskichorwacki włoski łotewski litewskimaltański niderlandzkiportugalskirumuński słowacki słoweński fiński szwedzki

Źródła prawa**I. Hierarchia norm****1. Ustawa zasadnicza**

Na Węgrzech najwyższy w hierarchii norm prawnych aktem jest **Ustawa zasadnicza** (Ustawa zasadnicza Węgier opublikowana w dniu 25 kwietnia 2011 r.), z którą zgodne muszą być wszystkie inne akty prawne. Ustawa zasadnicza została uchwalona przez **Zgromadzenie Narodowe**, a jej **zmiana** wymaga **większości dwóch trzecich głosów wszystkich deputowanych** do Zgromadzenia Narodowego [art. 5 ust. 2 Ustawy zasadniczej].

Ustawa zasadnicza i jej przepisy przejściowe (przepisy przejściowe do Ustawy zasadniczej Węgier opublikowane w dniu 31 grudnia 2011 r.) **weszły w życie w dniu 1 stycznia 2012 r.**

Ustawa zasadnicza Węgier składa się z **6 części**: preambuły noszącej tytuł **Narodowe wyznanie wiary** oraz sekcji zatytułowanych **Fundamenty** (art. A–T), **Wolność i odpowiedzialność** (art. I–XXXI), **Państwo** (art. 1–54), **Szczególny reżim prawny** oraz **Postanowienia końcowe**.

Część zatytułowana **Fundamenty** zawiera przepisy ogólne określające:

ustrój państwa,
podstawowe zasady funkcjonowania państwa,
przekazanie pewnych kompetencji Unii Europejskiej,
stolicę Węgier i jednostki podziału administracyjnego,
najważniejsze przepisy dotyczące obywatelstwa węgierskiego i sposobów jego nabycia,
język urzędowy, godło, flagę, hymn, święta narodowe i oficjalną walutę Węgier,
miejsce ustawy zasadniczej w węgierskim systemie prawnym, zgodnie z którym ustawa zasadnicza jest podstawą systemu prawnego Węgier,
zasady przyjmowania i dokonywania zmian Ustawy zasadniczej,
rodzaje węgierskich aktów prawnych,
pewne zasady podstawowe, takie jak:
zakaz zdobywania i sprawowania władzy przemocą,
odpowiedzialność za los Węgrów żyjących poza granicami państwa,
współpraca w ustanawianiu jedności europejskiej,
ochrona instytucji małżeństwa,
zapewnienie warunków uczciwej konkurencji gospodarczej,
zasada zrównoważonego, przejrzystego i trwałego zarządzania budżetem,
obowiązek ochrony i utrzymania zasobów naturalnych,
zapewnienie i ochrona pokoju i bezpieczeństwa oraz dążenie do międzynarodowej współpracy ze wszystkimi narodami i państwami świata na rzecz trwałego rozwoju ludzkości.

W części pt. **Wolność i odpowiedzialność** określono podstawowe prawa i obowiązki. Za **prawa podstawowe** uznaje się między innymi:

prawo do życia i ludzkiej godności,
zakaz torturowania, nieludzkiego, poniżającego traktowania lub karnania, niewolnictwa i handlu ludźmi,
zakaz wszelkich praktyk eugenicznych oraz wykorzystania ludzkiego ciała i jego części dla zysku, a także zakaz klonowania,
prawo do wolności i osobistego bezpieczeństwa oraz przepisy gwarancyjne dotyczące pozbawienia wolności,
prawo do swobodnego przemieszczania się i wyboru miejsca zamieszkania,
prawo do życia prywatnego i rodzinnego,
prawo do ochrony danych osobowych i dostępu do danych istotnych dla interesu publicznego,
prawo do wolności myśli, sumienia i wyznania,
prawo do pokojowych zgromadzeń,
prawo do wolności słowa,
prawo do zdobywania wykształcenia,
prawo do swobodnego wyboru pracy i zajęcia oraz prawo przedsiębiorczości,
prawo do posiadania własności,
zakaz wydalenia węgierskich obywateli z terytorium Węgier,
prawo do azylu,
równość wobec prawa,

zakaz dyskryminacji,
zakaz pracy dzieci,
prawo do zdrowego środowiska naturalnego,
prawo do głosowania i kandydowania w wyborach do Zgromadzenia Narodowego i samorządów terytorialnych oraz w wyborach burmistrza, a także w wyborach deputowanych do Parlamentu Europejskiego,
prawo gwarantujące wszystkim, że ich sprawy urzędowe będą rozpatrywane w sposób bezstronny, uczciwy i w rozsądnym terminie,
prawo obywateli węgierskich do ochrony ze strony Węgier podczas pobytu za granicą,
Ustawa zasadnicza określa ponadto najważniejsze prawa narodowości oraz osób objętych postępowaniem karnym.

Zgodnie z Ustawą zasadniczą Węgry dążą między innymi do:

zapewnienia wszystkim obywatelom zabezpieczenia społecznego,
zapewnienia wszystkim dostępu do mieszkania w godnych warunkach i do usług użyteczności publicznej.

W Ustawie zasadniczej określono również pewne **obowiązki**, mianowicie:

obowiązek uczestniczenia w zaspokajaniu wspólnych potrzeb społecznych (ponoszenie ciężarów publicznych),

obowiązek obywateli węgierskich do obrony ojczyzny.

Część Ustawy zasadniczej pt. **Państwo** zawiera podstawowe zasady dotyczące urzędów publicznych i najważniejszych instytucji w państwie, określając status prawny i zadania:

Zgromadzenia Narodowego (Országgyűlés),

prezydenta republiki,

rządu,

autonomicznych organów regulacyjnych (önálló szabályozó szerv),

Trybunału Konstytucyjnego (Alkotmánybíróság),

sądów i prokuratury,

Rzecznika Praw Podstawowych (alapvető jogok biztosa),

samorządów terytorialnych (helyi önkormányzat),

Węgierskiego Banku Narodowego,

Państwowej Izby Obrachunkowej (Állami Számvevőszék),

węgierskich sił zbrojnych,

policii i służb bezpieczeństwa narodowego,

referendum krajowego,

Część Ustawy zasadniczej pt. **Szczególny reżim prawny** zawiera przepisy dotyczące stanu nadzwyczajnego, stanu wyjątkowego, stanu mobilizacji ochronnej, nieoczekiwanej napaści i stanu zagrożenia.

2. Ustawy

Na Węgrzech ustawy są uchwalane przez **Zgromadzenie Narodowe**. Zgodnie z ustawą zasadniczą **przepisy odnoszące się do podstawowych praw i obowiązków** muszą być określone w drodze ustawy. Zgromadzenie Narodowe przyjmuje ustawy **zwykłą większością głosów** (ponad połowy obecnych podczas głosowania deputowanych), z wyjątkiem określonych w ustawie zasadniczej tzw. **ustaw organicznych** (sarkalatos törvény), do których przyjęcia i zmiany wymagana jest większość **dwóch trzecich** głosów **obecnych** podczas głosowania deputowanych.

Zgodnie z Ustawą zasadniczą w ustawie organicznej określa się przepisy dotyczące na przykład obywatelstwa, kościołów, praw narodowości żyjących na Węgrzech, statusu i wynagrodzenia członków Zgromadzenia Narodowego i prezydenta republiki, Trybunału Konstytucyjnego, samorządów terytorialnych, szczegółowych zasad stosowania godła i flagi oraz odznaczeń państwowych.

Zgodnie z ustawą zasadniczą większości głosów dwóch trzecich wszystkich członków Zgromadzenia Narodowego wymagają: upoważnienie do uznania wiążącej mocy traktatów założycielskich i zmieniających Unii Europejskiej, ogłoszenie stanu wyjątkowego, stanu wojennego i zawarcia pokoju.

Przed przyjęciem ustawy nr XXXI z 1989 r. w sprawie zmiany Konstytucji Rada Prezydencka Węgier była uprawniona do wydawania rozporządzeń (z mocą ustawy). Z punktu widzenia hierarchii norm prawnych obowiązujące nadal rozporządzenia z mocą ustawy są uznawane za mające taki sam status jak ustawy.

3. Rozporządzenia (rendeletek)

W Ustawie zasadniczej uznaje się następujące rodzaje rozporządzeń: rozporządzenie rządu, rozporządzenie premiera, rozporządzenie ministra, rozporządzenie prezesa Węgierskiego Banku Narodowego, rozporządzenie kierownika autonomicznego organu regulacyjnego, rozporządzenie samorządowe.

Ponadto w czasie stanu nadzwyczajnego rozporządzenie może wydać Rada Obrony Kraju (Honvédelmi Tanács), a w czasie stanu wyjątkowego – prezydent republiki.

3.1. Rozporządzenie rządu

Uprawnienie rządu do wydawania rozporządzeń może mieć charakter **pierwotny** lub opierać się na **delegacji ustawowej**. Uprawnienie pierwotne określa art. 15 ust. 3 Ustawy zasadniczej, zgodnie z którym rząd, działając w ramach swych uprawnień, wydaje rozporządzenia w sprawach nieregulowanych ustawą. Rozporządzenie rządu nie może być sprzeczne z ustawą. Nie stanowi to ograniczenia uprawnień Zgromadzenia Narodowego, bowiem Zgromadzenie Narodowe może włączyć do swych uprawnień dowolny obszar legislacyjny.

Zgodnie z Ustawą zasadniczą oraz ustawą o prawodawstwie nr CXXX z 2010 r. rząd może również, na mocy konkretnej delegacji ustawowej, uchylać rozporządzenia wykonawcze do ustaw. Zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy o prawodawstwie w upoważnieniu do uchwalania aktów wykonawczych należy określić podmiot upoważniony oraz przedmiot i zakres upoważnienia. Upoważniony podmiot nie może udzielać dalszych delegacji innemu podmiotowi (zakaz subdelegacji).

3.2. Rozporządzenie premiera

Ustawa zasadnicza przewiduje, że również premier rządu może wydawać rozporządzenia, na przykład rozporządzenie, w którym wyznacza spośród ministrów zastępcę lub zastępców premiera. W hierarchii norm prawnych rozporządzenie premiera zajmuje taką samą pozycję, jak rozporządzenia ministrów.

3.3. Rozporządzenie ministra

W hierarchii norm prawnych **rozporządzenia ministrów** znajdują się poniżej rozporządzeń rządu. Zgodnie z Ustawą zasadniczą minister na podstawie swych ustawowych uprawnień bądź **upoważnienia** otrzymanego w drodze rozporządzenia rządowego, działając w ramach swych kompetencji, może samodzielnie albo w porozumieniu z innym ministrem wydać rozporządzenie, które nie może być sprzeczne z ustawą, rozporządzeniem rządowym ani rozporządzeniami prezesa Narodowego Banku Węgierskiego.

3.4. Rozporządzenie prezesa Narodowego Banku Węgierskiego

Prezes Węgierskiego Banku Narodowego **na podstawie ustawowego upoważnienia**, w ramach swoich uprawnień wynikających z ustawy organicznej, może wydawać rozporządzenia, które nie mogą być sprzeczne z ustawą.

3.5. Rozporządzenie kierownika autonomicznego organu regulacyjnego

Zgodnie z art. 23 ust. 4 Ustawy zasadniczej kierujący autonomicznym organem regulacyjnym, na podstawie upoważnienia określonego ustawą i działając w zakresie swoich kompetencji określonych ustawą organiczną, wydaje rozporządzenia, które nie mogą być sprzeczne z ustawami ani z rozporządzeniami rządu, rozporządzeniami premiera, rozporządzeniami ministrów i rozporządzeniami prezesa Węgierskiego Banku Narodowego.

3.6. Rozporządzenie samorządu terytorialnego

Zgodnie z art. 32 ust. 2 Ustawy zasadniczej, działając w ramach swych uprawnień, samorząd terytorialny może uchylać rozporządzenia na podstawie ustawowego upoważnienia w celu uregulowania spraw lokalnych nieuregulowanych ustawowo lub w innych aktach normatywnych.

Rozporządzenia samorządu nie mogą być sprzeczne z żadnymi innymi przepisami prawa.

Szczegółowe przepisy dotyczące rozporządzeń przyjmowanych przez jednostki samorządu terytorialnego zawiera ustawa nr CLXXXIX z 2011 r. w sprawie samorządów terytorialnych Węgier.

4. Umowy międzynarodowe i zasady prawa międzynarodowego

Rząd Węgier może zawierać umowy międzynarodowe z innymi państwami / rządami innych państw. Na Węgrzech stosunek pomiędzy umowami międzynarodowymi a prawem krajowym opiera się na systemie dualistycznym, tzn. umowy międzynarodowe stają się częścią prawa krajowego w wyniku ich ogłoszenia w węgierskich aktach prawnych (promulgacja).

Zasady prawa międzynarodowego

Zgodnie z art. Q ust. 3 Ustawy zasadniczej Węgry przyjmują powszechnie uznane reguły prawa międzynarodowego. Międzynarodowe prawo zwyczajowe oraz ogólne zasady prawa międzynarodowe stają się więc automatycznie częścią prawa węgierskiego bez konieczności ich transformacji.

II. Pozostałe szerzej pojęte źródła prawa, niezaliczane do prawodawstwa

1. Instrumenty prawne administracji publicznej (közjogi szervezetszabályozó eszközök)

Węgierski system prawny obejmuje również instrumenty prawne administracji publicznej, które nie są uznawane za przepisy prawa, mimo że zawierają przepisy normatywne.

W ustawie o prawodawstwie (ustawa nr CXXX z 2010 r.) wyróżniono dwa rodzaje instrumentów prawnych administracji publicznej: decyzje normatywne (normatív határozat) i zalecenia normatywne (normatív utasítás). Są to zasady postępowania, które nie są powszechnie wiążące i nie obowiązują wszystkich, lecz są wewnętrznymi przepisami, zasadami organizacji i funkcjonowania, które mają zastosowanie tylko do podmiotu wydającego oraz podległych mu podmiotów i osób. W decyzjach i zaleceniach normatywnych nie można ustanawiać praw i obowiązków obywateli. Instrumenty prawne administracji publicznej nie mogą być sprzeczne z przepisami prawa i nie mogą być powtórzeniem przepisów prawa.

We wcześniejszej ustawie o prawodawstwie (ustawa nr XI z 1987 r.) za źródła prawa niezaliczane do przepisów prawa (tzw. pozostałe instrumenty prawne sprawowania rządów) uznano także **komunikaty statystyczne i wytyczne prawne**. W nowej ustawie o prawodawstwie już się ich nie wymienia, jednak podczas gdy wytyczne prawne utraciły swoją moc z wejściem w życie nowej ustawy (w dniu 1 stycznia 2011 r.), wydane przed tą datą komunikaty statystyczne pozostają w mocy aż do ich uchylecia. (Wydane przez przewodniczącego Głównego Urzędu Statystycznego komunikaty statystyczne zawierają wiążące prawnie przepisy, które obejmują wyłącznie statystyczne pojęcia, metody, klasyfikacje, wykazy i liczby).

1.1. Decyzje normatywne

W drodze decyzji normatywnej Zgromadzenie Narodowe, rząd i pozostałe jednostki centralnej administracji publicznej, a także Trybunał Konstytucyjny oraz rada budżetowa (Költségvetési Tanács) mogą określać swoją organizację i funkcjonowanie oraz program działania.

Również jednostki samorządu terytorialnego mogą określać w drodze decyzji normatywnej swoją działalność i program działania, a także działalność, program działania, organizację i funkcjonowanie podległych im podmiotów. Podobnie organy samorządowe reprezentujące narodowości mogą określać w decyzji normatywnej organizację, funkcjonowanie, działalność i program działania – swoje i podległych im podmiotów.

1.2. Zalecenia normatywne

W ramach swoich kompetencji i zgodnie z przepisami prawa prezydent republiki, premier, przewodniczący centralnych organów administracji publicznej (z wyjątkiem rządu), przewodniczący Krajowego Urzędu Sądownictwa, prokurator krajowy, rzecznik praw podstawowych, prezes Węgierskiego Banku Narodowego, przewodniczący Krajowej Izby Obrachunkowej, przewodniczący stołecznych i regionalnych instytucji rządowych, a także burmistrzowie i notariusze publiczni (jegyző) mogą wydawać zalecenia normatywne określające organizację i funkcjonowanie oraz działalność podmiotów podległych im pod względem zarządzania lub nadzoru.

Ponadto Zgromadzenie Narodowe, prezydent republiki, Trybunał Konstytucyjny, rzecznik praw podstawowych, autonomiczne organy regulacyjne, a także kierujący kancelarią premiera i ministerstwami mogą wydawać zalecenia normatywne w dziedzinach określonych ustawą, mające zastosowanie do członków personelu danej instytucji.

2. Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego

Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego odgrywają ważną rolę w węgierskim systemie źródeł prawa.

Zgodnie z ustawą o Trybunale Konstytucyjnym (ustawa nr CLI z 2011 r.) do **zadań** Trybunału należy:

sprawdzanie zgodności przepisów prawa z Ustawą zasadniczą w trybie *ex post* (kontrola następcza);

kontrola (prewencyjna) zgodności z Ustawą zasadniczą niektórych przepisów już uchwalonych, lecz jeszcze nieopublikowanych ustaw i umów międzynarodowych;

indywidualne postępowanie kontrolne na podstawie wniosku sędziego: jeśli w trakcie rozpatrywania danej sprawy sędzia musi zastosować przepis prawny, który uważa za niezgodny z Ustawą zasadniczą lub taką niezgodność stwierdził już Trybunał Konstytucyjny, wówczas sędzia poza zawieszeniem postępowania sądowego może się zwrócić do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem o stwierdzenie niezgodności danego przepisu lub aktu prawnego z Ustawą zasadniczą oraz o uchylenie jego stosowania;

rozpatrywanie skarg konstytucyjnych składanych z powodu naruszenia praw zagwarantowanych w Ustawie zasadniczej: skargę konstytucyjną może złożyć osoba fizyczna lub organizacja, której dotyczy sprawa, jeśli w toku postępowania prowadzonego w tej sprawie zastosowano przepis niezgodny z Ustawą zasadniczą, a więc doszło do naruszenia prawa zagwarantowanego w Ustawie zasadniczej, oraz wykorzystano istniejące środki zaskarżenia bądź takie środki nie przysługują;

badanie zgodności przepisów z umowami międzynarodowymi;

usuwanie niezgodności z Ustawą zasadniczą wynikających z bezczynności ustawodawcy;

rozstrzyganie konfliktów kompetencyjnych w obrębie organów publicznych oraz pomiędzy instytucjami samorządowymi i innymi organami publicznymi;

dokonywanie wykładni przepisów Ustawy zasadniczej;

prowadzenie postępowań we wszystkich sprawach, które ustawowo wchodzą w zakres jego kompetencji.

Trybunał Konstytucyjny szczegółowo uzasadnia swoje orzeczenia. Orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego nie można zaskarżyć, orzeczenia te są dla wszystkich wiążące.

3. Orzecnictwo sądów

Wywiązując się z obowiązku zapewnienia jednolitego stosowania prawa i udzielania wskazówek sądom niższej instancji, Sąd Najwyższy (**Kúria** przed dniem 1 stycznia 2012 r. zwana Sądem Najwyższym) wydaje **orzeczenia dotyczące jednolitego stosowania prawa** (jogegységi határozat) oraz **orzeczenia dotyczące zasad** (elvi határozat).

Procedura dotycząca jednolitości może zostać wszczęta wówczas, w przypadku gdy rozwój lub jednolitość praktyki sądowniczej wymaga przyjęcia orzeczenia służącego zapewnieniu jednolitości w zasadniczych kwestiach, bądź w przypadku gdy jedna z izb Sądu Najwyższego zamierza dokonać odstępstwa od orzeczenia wydanego przez inną izbę Sądu Najwyższego. Orzeczenie dotyczące jednolitości prawa jest wiążące dla sądów.

Orzeczenia dotyczące zasad wywodzą się z praktyki izb Sądu Najwyższego i również sprzyjają jednolitości w orzekaniu.

Orzeczenia w sprawie jednolitości prawa oraz orzeczenia co do zasady są publikowane w **urzędowym zbiorze orzecnictwa Sądu Najwyższego**.

III. Zakres stosowania prawa

Zasięg terytorialny przepisów prawa obejmuje terytorium Węgier; w przypadku rozporządzeń samorządów terytorialnych zasięg ten jest ograniczony do obszaru właściwości danego organu samorządowego. Zakres obowiązywania przepisów prawa obejmuje osoby fizyczne, podmioty prawne i organizacje niemające osobowości prawnej, znajdujące się na terytorium Węgier, oraz obywateli węgierskich przebywających za granicą. W przypadku rozporządzeń samorządów terytorialnych zakres ten obejmuje osoby fizyczne, podmioty prawne i organizacje niemające osobowości prawnej, znajdujące się na obszarze właściwości danego organu samorządowego.

Ustawa o prawodawstwie zawiera zakaz **stosowania prawa z mocą wsteczną**, stwierdzając, że w przepisie prawa nie można ustanawiać ani zwiększać obowiązków, znosić ani ograniczać praw, ani też uznać jakiegoś działania za niezgodne z prawem w odniesieniu do okresu poprzedzającego ogłoszenie tego przepisu.

W akcie prawnym należy zawsze określić datę jego **wejścia w życie** w taki sposób, aby zapewnić odpowiedni czas na przygotowanie się do jego stosowania.

Akty ustawowe i przepisy wykonawcze do nich muszą mieć tę samą datę wejścia w życie. Akt prawny (lub przepis prawny) traci moc w wyniku uchylecia lub – jeśli zawiera tylko przepisy zmieniające lub uchylające – na podstawie ustawy o prawodawstwie.

IV. Prawnicze bazy danych

Dziennikiem urzędowym na Węgrzech jest **Magyar Közlöny**, który jest publikowany w postaci elektronicznej i jego treść musi być uznawana za autentyczną.

Dziennik urzędowy zawiera akty prawne (z wyjątkiem rozporządzeń samorządów terytorialnych) oraz następujące rodzaje dokumentów: rozstrzygnięcia i orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, które muszą być opublikowane w Dzienniku Urzędowym zgodnie z przepisami prawa lub na podstawie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego;

decyzje Zgromadzenia Narodowego;

orzeczenia dotyczące jednolitości prawa wydawane przez Sąd Najwyższy;

opinie Centralnej Komisji Wyborczej;

załączniki, w tym zbiór decyzji (Határozatok Tára);

oficjalne sprawozdanie.

Narodowa baza aktów prawnych (**Nemzeti Jogszabálytár**) zawiera wszystkie przepisy prawa (z wyjątkiem rozporządzeń samorządów terytorialnych) i inne instrumenty administracji publicznej obowiązujące w dniu wyszukiwania. Prawodawstwo przedstawione jest w formie ujednoliconej wraz z poprawkami i innymi zmianami.

Bazę można przeszukiwać według tytułu i numeru, istnieje również możliwość przeszukiwania treści.

Dostęp do baz danych jest **bezpłatny** i niczym nieograniczony.

Powiązane linki

[Hiteles Elektronikus Magyar Közlöny](#)

[Nemzeti jogszabálytár](#)

Ostatnia aktualizacja: 16/02/2016

Za wersję tej strony w języku danego kraju odpowiada właściwe państwo członkowskie. Tłumaczenie zostało wykonane przez służby Komisji Europejskiej.

Jeżeli właściwy organ krajowy wprowadził jakieś zmiany w wersji oryginalnej, mogły one jeszcze nie zostać uwzględnione w tłumaczeniu. Komisja Europejska nie przyjmuje żadnej odpowiedzialności w odniesieniu do danych lub informacji, które niniejszy dokument zawiera, lub do których się odnosi.

Informacje na temat przepisów dotyczących praw autorskich, które obowiązują w państwie członkowskim odpowiedzialnym za niniejszą stronę, znajdują się

w informacji prawnej.